

Булавина Олена Сергіївна
Хлівнюк Тетяна Петрівна

Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики в Україні: особливості та суперечливості

УДК 321.7:070.48
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-4-21-24>

Булавина Олена Сергіївна
аспірант кафедри соціальних теорій
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
Хлівнюк Тетяна Петрівна
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних теорій
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна

У статті розглянуті особливості та суперечності нормативно-правового забезпечення інформаційної політики в Україні. Доведено, що інформаційна політика в сучасних розвинених країнах є сукупністю напрямів, способів діяльності компетентних органів держави з контролю та управління, а також планування процесів у сфері отримання, зберігання, використання і поширення інформації.

Державна інформаційна політика характеризується як сфера життєдіяльності людей, пов'язана з відтворенням і поширенням інформації, що задовольняє інтереси держави і громадянського суспільства, та є джерелом для забезпечення творчого, конструктивного діалогу між ними і їхніми представниками. Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики – це основний атрибут і базова потреба для розвитку грамотно організованої і ефективно діючої інформаційної політики країни. Державна інформаційна політика – важливий складник зовнішньої і внутрішньої політики держави, що охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства. Її основна стратегічна мета – побудова модернізованого інформаційного суспільства, що відповідає сучасним викликам часу.

Ключові слова: інформаційна політика, інформаційне суспільство, нормативно-правова база, інформаційна діяльність, засоби масової інформації, електронні інформаційні ресурси, інформаційний простір.

Постановка проблеми та її актуальність. Формування стратегії розвитку нормативно-правового забезпечення в управлінні інформаційної політики набуває все більшої значущості й актуальності в сучасному світі, оскільки частота змін інформаційних технологій постійно підвищується. На початку розвитку цивілізації вона вимірювалася тисячоліттями, а на даний момент інформаційні технології та їх напрями вимірюються роками і вимагають постійного коригування та нововведень. Для будь-якого суспільства інформація та інформаційні ресурси є необхідним компонентом. Залежно від якості, достовірності, наявності належної інформації, суб'єкт у політичній сфері може знайти або втратити свої повноваження, владу чи можливість впливу на неї.

На цей час політичні та соціальні аспекти модернізації і успішного функціонування інформаційного суспільства знаходяться у центрі уваги державних і громадських інститутів провідних країн, а також цілого ряду міжнародних співтовариств. Інформаційні ресурси є необхідним і важливим джерелом для досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни. Дослідження інформатизації та інформаційних ресурсів політичної влади набуває виключно важливе теоретичне і практичне значення.

Мета – розглянути основи нормативно-правового забезпечення інформаційної політики в сучасній Україні та визначити його особливості й суперечності.

Методи дослідження: методи системного і функціонального аналізу, порівняльний аналіз, аналіз нормативних актів і періодичної наукової літератури.

Інформаційна політика є головним рушійним фактором у формуванні соціально-політичних відносин в суспільстві. Механізм розвитку її нормативно-правового забезпечення служить раціональним фундаментом для побудови повноцінної діючої державної інформаційної політики, яка визначає закони функціонування інформаційної сфери.

Інформаційна політика в сучасних розвинених країнах є сукупністю напрямів, способів діяльності компетентних органів держави з контролю та управління, а також планування процесів у сфері отримання, зберігання, використання і поширення інформації.

Державну інформаційну політику можна характеризувати як сферу життєдіяльності людей, пов'язану з відтворенням і поширенням інформації, що задовольняє інтереси держави і громадянського суспільства, яка є джерелом для забезпечення творчого, конструктивного діалогу між ними і їхніми представниками. Нормативно-правове забезпечення інформаційної політики – це основний атрибут і базова потреба для розвитку грамотно організованої і ефективно діючої інформаційної політики країни.

Державна інформаційна політика – важливий складник зовнішньої і внутрішньої політики держави, що охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства. Її основна стратегічна мета – побудова модернізованого інформаційного суспільства, що відповідає сучасним викликам часу.

Державній політиці належить провідна роль у формуванні інформаційного суспільства через те, що вона узгоджує діяльність різних суб'єктів суспільства в процесі його розвитку, сприяючи об'єднанню громадян у новий інформаційно-

технологічний простір, розвитку галузей інформаційної діяльності та дотриманню прав особистості у цьому напрямку.

Існує два аспекти державної інформаційної політики: технологічний, що має на увазі регулювання процесу розвитку складових компонентів інформаційного середовища, та змістовний, який визначає пріоритети комунікаційної діяльності учасників суспільно-політичного процесу. До об'єктів державної інформаційної політики належать, насамперед, друковані та електронні засоби масової інформації; інформаційне право; засоби зв'язку; інформаційна безпека. У цьому контексті гарантування права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб є пріоритетом діяльності Міністерства інформаційної політики. Ці права і напрями діяльності знайшли відображення у повному обсязі у Конституції нашої країни.

У своїй діяльності Міністерство інформаційної політики України базується на принципах захисту свободи слова і думки, захисту прав громадян на висловлення своєї позиції. При МІП створено Громадську раду, до якої увійшли представники громадських організацій, ЗМІ та медіа-експерти. Головна мета створення цієї ради – виконання наглядових функцій над діяльністю міністерства [5].

Головними завданнями Міністерства інформаційної політики є розробка стратегії інформаційної політики України та концепції інформаційної безпеки держави; координація роботи органів влади в сфері комунікації та поширення інформації [6].

Головними напрямами і способами здійснення державної інформаційної політики, відповідно до Закону України «Про інформацію», є: забезпечення свободи слова; доступу громадян до інформації та забезпечення її ефективного використання; створення національних систем і мереж інформації та загальної системи її охорони; зміцнення матеріальних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; сприяння постійному оновленню і зберігання національних інформаційних ресурсів; сприяння відкритості та прозорості органів державної влади та місцевого самоврядування; захист інтересів найбільш уразливих громадян (неповнолітніх, непрацездатних); національне сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації, а також гарантування інформаційного суверенітету України [4].

З метою поліпшення державної інформаційної політики в Україні, а також у зв'язку з необхідністю в сучасних підходах до формування системи розвитку і захисту інформаційної сфери в умовах глобалізації та вільного обігу інформації в 2017 році була затверджена «Доктрина інформаційної безпеки України». Цей документ визначає національні інтереси країни в інформаційній галузі, зокрема – визна-

чає загрози їх здійснення, пріоритети, розподіл державної політики в інформаційній сфері. Метою Доктрини є деталізація принципів формування і реалізації державної інформаційної політики, спрямованої передусім на створення можливостей протидіяти негативному інформаційному впливу з боку інших держав та надавати адекватні відповіді [7].

Згідно з цим документом Міністерство інформаційної політики України буде займатися організацією і забезпеченням моніторингу засобів масової інформації, а також загальнодоступних ресурсів вітчизняного розділу мережі інтернет, для виявлення інформації, поширення якої заборонено в Україні. Міністерство також мати здійснювати контроль національної безпеки в інформаційному просторі, формувати сучасні пріоритети державної інформаційної політики, здійснювати контроль їх здійснення.

Створення і застосування зазначеної стратегії розвитку інформаційної політики має привести тільки до якісних, позитивних і еволюційних аспектів інформаційної галузі, але деякі принципи і методи цієї Доктрини суперечать іншим законам України, пов'язаним зі свободою слова і доступністю громадян до інформаційних ресурсів.

У розвитку інформаційного суспільства в Україні є певні досягнення, але існує і багато невизначеностей. Вітчизняні вчені, такі як Е. Макаренко, В. Брижко, В. Цимбалюк констатують, що зараз в Україні немає єдиного законодавства і нормативно-правової бази становлення в державі засад інформаційного суспільства, яке комплексно відображало б зміни в суспільному житті під впливом розвитку технологій і мереж [2; 3].

Для належного функціонування інформаційної політики існує ряд певних проблем, пов'язаних зі стратегією розвитку інформаційного суспільства, зокрема: недосконалість національної стратегії розвитку інформаційного суспільства; низька консолідація зусиль державного та громадського секторів із втілення принципів національної стратегії; неузгодженість реалізації виконавчих органів тощо.

З боку законодавчої бази існують труднощі, пов'язані насамперед із різноплановістю нормативно-правового управління суспільних відносин інформаційної галузі. До них належать такі: суперечливість законодавчих актів у сфері телекомунікацій; відсутність розвитку та оновлення в галузі використання електронних інформаційних ресурсів; застаріле використання електронного документообігу; проблеми, пов'язані з інформаційною безпекою, захистом інформації та кіберзлочинністю.

Недостатньо розроблена дієва державна політика для створення нових і оновлених електронних інформаційних ресурсів – різного роду архівів, музеїв і бібліотек. Крім того, не надає позитиву у цьому напрямі і низький рівень підготовки персоналу для роботи з інформаційними технологіями, пов'язаний передусім із застарілими інструкціями.

Держава не здійснює необхідної підтримки створення електронних інформаційних ресурсів малотиражних, регіональних ЗМІ. Статус ЗМІ, які створюють виключно електронні інформаційні ресурси, а також положення самого електронного інформаційного продукту легальних ЗМІ є юридично не визначеними.

Електронні інформаційні ресурси не мають достатньої кількості технічних і загальнодержавних стандартів, що веде до нестачі керівництва зі створення і використання електронних інформаційних ресурсів; безграмотності мережі центрів, які надають послуги зі зберігання і захисту даних, створення віртуальних серверів тощо.

Інформаційна галузь вимагає упорядкування, єдиної термінологічної бази та системи стандартів, оновленої і більш якісної роботи із запобігання поширення спаму і електронних вірусів, грамотної перевірки інформації на її достовірність, доступність якісної повноцінної інформації тощо [1].

Розробка інформаційних технологій визначає успішне функціонування політичної системи, оскільки вона дозволяє здійснювати контроль над політичними процесами, регулювати і попереджати політичні та соціальні конфлікти.

Висновки. Отже, нормативно-правове забезпечення інформаційної політики України має певне коло серйозних проблем, які пов'язані з: стратегією розвитку інформаційного суспільства; законодавчою базою (суперечливість законодавчих актів в інформаційній сфері); недоліками в розробці дієвої державної політики для створення нових і оновлених електронних інформаційних ресурсів – різного роду архівів, музеїв і бібліотек; електронними інформаційними ресурсами ЗМІ; наданням електронних послуг населенню; низькою комп'ютерною грамотністю населення; кількістю технічних і загальнодержавних стандартів електронних інформаційних ресурсів.

Для розвитку успішного і розвиненого інформаційного суспільства в Україні необхідно створення єдиної цілісної системи на рівні інформаційного законодавства, яке повинно відповідати нормам міжнародного права. Це передбачає проведення відповідної кодифікації всієї інформаційної сфери.

Розробка новітніх форм і методів впливу на засоби масової інформації; удосконалення законодавства, правових і організаційних механізмів; створення системи незалежного і гласного контролю за діяльністю державних засобів масової інформації, інститутів, центрів, спеціальних служб задля зв'язку з населенням – все це дозволить ефективно регулювати взаємовідносини всіх суб'єктів політичного життя в реалізації їх інформаційних прав і обов'язків і сприятиме розвитку інформаційної політики.

Підвищення рівня достовірності, практичності, надійності, цілісності інформації, ефективно вико-

ристання зовнішніх і внутрішніх інформаційних каналів, інформаційних ресурсів значно впливає на рівень ефективності управлінських рішень, їх якість і обґрунтованість, що врешті решт створює умови для успішного і стабільного функціонування політичної системи суспільства і цивілізаційного соціально-політичного розвитку країни в цілому.

Світовий досвід демонструє, що жодна держава не може претендувати на лідерство, еволюцію і бути конкурентоспроможною без ефективної інформаційної політики, без створення нових удосконалених методів підтримки контактів владних структур з інститутами громадянського суспільства, за відсутності розуміння конкретних завдань в інформаційній сфері, які відповідають світовим тенденціям сучасного політичного простору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брижко В.М. Майбутнє і інформаційне право / Під ред. М. Швеця. 2-е вид., доп. М.: НДІПІ АПрН України, 2010. 234 с.
2. Брижко В.М. Інформаційне суспільство. К.: «Інтеграл», 2012. 219 с.
3. Макаренко Є.А. Європейська інформаційна політика: монографія. К.: Наша культура і наука, 2012. 368 с.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (в ред. від 23.06.2005). URL: <http://www.rada.gov.ua>; www.bod.kiev.ua.
5. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України від 14 січня 2015 р. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF>.
7. Про рішення Ради національної безпеки України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 25 лютого 2017 року № 47/2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

REFERENCES:

1. Brizhko V.M. Maybutnie i informatsiynne pravo / Pid red. M. Shvecya. 2-e vid., dop. M.: NDIIPI APnN Ukrainy, 2010. 234 s.
2. Brizhko V. M. Informatsiine suspilstvo. K.: «Integral», 2012. 219 s.
3. Makarenko E. A. Yevropeiska informatsiina polityka: monografiya. K.: Nasha kultura i nauka, 2012. 368 s.
4. Pro informatsiyu: Zakon Ukrainy vid 02.10.1992 № 2657-XII (v red. vid 23.06.2005). URL: <http://www.rada.gov.ua>; www.bod.kiev.ua.
5. Pro Osnovni zasady rozvitku informatsiynogo suspilstva v Ukrainy na 2007–2015 roki: Zakon Ukrainy vid 09.01.2007 № 537-V. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Pitannya diyalnosti Ministerstva informatsiynoi polityky Ukrainy vid 14 sichnya 2015 r. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF>.
7. Pro rishennya Rady nacionalnoi bezpeky i Ukrainy vid 29 grudnya 2016 roku «Pro Doktrinu informatsiynoi bezpeky Ukrainy» vid 25 lyutogo 2017 roku № 47/2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Normative legal supply of the information policy in Ukraine: features and experiences

Bulavina Olena Serhiivna

Postgraduate Student
at the Department of Social Theories
Odesa National University
of I. I. Mechnikov
Dvorianska Str., 2, Odesa, Ukraine

Khlivniuk Tetiana Petrivna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor,
Head at the Department
of Social Theories
Odesa National University
of I.I. Mechnikov
Dvorianska Str., 2, Odesa, Ukraine

The article deals with the peculiarities and contradictions in the legal and regulatory framework for information policy in Ukraine. It is proved that information policy in modern developed countries is a set of directions, ways of functioning of the competent state bodies for control and management, as well as planning of processes in the field of obtaining, storing, using and disseminating information.

State information policy is characterized as a sphere of life of people, connected with re-production and dissemination of information that satisfies the interests of the state and civil society, and is a source for providing a creative, constructive dialogue between them and their representatives. Regulatory information policy is the main attribute and basic requirement for the development of a well-organized and effective information policy of the country.

State information policy – an important component of the foreign and domestic policy of the state, covering all spheres of society's life. Its main strategic goal is to build a modernized information society that meets the modern challenges of the time.

Key words: *information policy, information society, normative-legal basis, information activity, mass media, electronic information resources, information space.*